

Ideer til fremme af kystfiskeriet i Danmark

Thomas Højrup, Københavns Universitet, marts 2013

Arbejdsgruppen for Kystfiskeri, NaturErhverv

Der er tre grundlæggende udfordringer for et fremtidigt kystfiskeri, som er dokumenteret i de analyser, Arbejdsgruppen for Kystfiskeriet har modtaget. Den ene er fiskens forsvinden fra kystnære fangstpladser i danske farvande. Den anden er kvoternes hastige koncentration på færre og større kvoteejere. Den tredje er de fiskeribaserede kystsamfunds svækkelse og forsvinden fra mange områder. De tre udfordringer hænger sammen med hinanden og initiativer til fremme af kystfiskeriet må tage højde for disse sammenhænge.

De nedenfor fremsatte forslag til forbedring af forholdene vil derfor beskæftige sig med, hvad der kan gøres for at sikre kystnære fisk, for at sikre kvoter til kystfiskerne og for at sikre bæredygtige kystsamfund, hvori unge familier vil og kan videreføre kystfiskeri som erhverv.

Indhold:

Kystfiskeriets definition	1
Initiativer til sikring af kystnære fisk	4
Initiativer til sikring af kvoter til kystfiskeri	6
Initiativer til sikring af bæredygtige kystfiskersamfund	10

Kystfiskeriets definition

Frem til slutningen af 1800'årene blev det meste danske fiskeri drevet fra kystlandingspladser, hvor bådene landede fisk fanget indenfor et døgn's tid. Med jernbanernes og ishuseenes udbredelse fik landingspladserne udvidet afsætningsmulighederne fra forsyning af danske landdistrikter og byer til Tysklands- og Englandseksport. Det gav samtidig mulighed for at udvikle et havfiskeri (startende

i Frederikshavn og derpå Esbjerg) med snurrevodskuttere, der opbevarede levende rødspætter og torsk i deres dam i lasten. Damkutterne kunne fiske til havs, indtil lasten var fuld, og fangsten blev sejlet til hjemhavnen, til København eller en anden havneby med god afsætning. Snurrevodskutterne med dam krævede havnefaciliteter, og med indførelsen af de første glødehovedmotorer blev der grundlag for at erstatte mange kystlandingspladser med fiskerihavne til kutterfiskeri. Derved opstod den begrebsmæssige skelnen imellem fiskekuttere og kystbåde, hvis kutterfiskere og kystfiskere driver henholdsvis havfiskeri og kystfiskeri.

I løbet af 1900'årene blev der drevet kystfiskeri fra stadig færre kystlandingspladser i de indre farvande, mens kutterfiskeri blev stadig mere udbredt. Efterhånden begyndte flere kutterfiskere at benytte trawl i de indre farvande. På den jyske vestkyst blev der bygget havne ved fjordmundingerne syd for Limfjorden og på de to pynter ved Hirtshals og Hanstholm. Syd for Limfjorden forsvandt det specialiserede kystfiskeri fra fiskelejerne, fordi torsk og flyndere kun kommer ind til kysten på denne stræknings lave vand og sandbund om foråret og om efteråret. Nord for Limfjorden blev kystfiskeriet derimod moderniseret og landingspladserne udviklet med op- og udhalingsspil, fordi der året rundt kunne drives kystnært fiskeri med tejner, langliner, garn og vod på de rige bestande af fisk og skaldyr, der trives på denne kyststræknings blandede sandbunde, stenrev og dybe strømrender. I Thy, Han Herred og Vendsyssel koncentreredes det moderne kystfiskeri således på 9 store kystlandingspladser, 3 på hver egn, og begrebet kystfiskeri blev identisk med fiskeriet fra disse kystlandingspladser, der specialiserede sig i eksport af daglandet fisk af høj værdi.

Havfiskeriet med kuttere fra vestkysthavnene blev fra dansk side et specialiseret snurrevodsfiskeri (deraf *Danish Seine*) på de rige sandbanker i Nordsøen. I den internationale debat fra 1920'erne og frem om, hvordan Nordsøens rige fiskebestande burde befiskes for at undgå skade på bestandene, argumenterede danske fiskere for det fornuftige i at foretrække det naturskånsomme snurrevodsfiskeri og imod andre landes bundtrawl- og bomtrawlfiskeri med den begrundelse, at dette ikke i længden ville være biologisk bæredygtigt. Denne argumentation forstummede først længe efter anden verdenskrig, da danske kutterfiskere i de ydre farvande gradvist selv tog trawling i brug til fangst af konsumfisk, der ikke længere blev holdt levende, men iset ombord og opbevaret i tør last, indtil rejsen var slut. Derved skærpedes skellet imellem nediset kutterfisk og dagfrisk kystfisk. Mens volumenfiskeri i stigende grad blev kutterfiskeriets overlevelsesstrategi, blev naturskånsomt højværdifiskeri kystfiskeriets modsvarende overlevelsesstrategi. Det miljømæssige argument fra

danske kutterfiskere vendtes nu imod bomtrawlsfiskeriet. Kystfiskeriet med passive redskaber og lette snurrevod argumenterede imod trawlfiskeriets ekspansion og for det gavnlige i at forene dagfrisk kvalitet med naturskånsom brug af havet. På Esbjerg fiskeauktion blev der længe skelnet imellem havfiskernes landinger og den ”kystfisk”, som blev transporteret til auktionen fra kystlandingspladserne i Skagerrak og småhavne i de indre farvande.

I sidste halvdel af 1900'årene skulle der efterhånden naturlige eller politisk besluttede grunde til at forhindre trawlfiskeriets og de større kutteres udbredelse. I enhver havneby med dybt vand blev det tillokkende for kreditværdige fiskere at investere i større kuttere og trawling, hvormed de kunne jage fisk og skaldyr både kystnært og langt til havs. I Øresund blev det i 1939 bevidst besluttet at forbyde trawlfiskeri for at prioritere et naturskånsomt fiskeri med passive redskaber fra de lokale fiskerlejer. I Hvide Sande betød sandbarren i indsejlingen, at kutterne ikke i 1960'erne kunne bygges større og her satsede fiskerne i stedet på at udvikle et specialiseret garnfiskeri efter især tunger og torsk, hvilket gentog sig i Thorsminde, da fiskerne byggede ny havn i klitterne udenfor slusen. Højværdifiskeri blev derved et moderne alternativ til trawlfiskernes volumenfiskeri. På Skagerraks velbeliggende kystlandingspladser kunne kystbådene ikke gøres store og dybtgående, når de skulle trækkes på land, så her blev det specialiserede kystfiskeri den dominerende overlevelsesstrategi for de unge fiskere, der i 1970'erne valgte at føre klittens kystsamfund videre i stedet for at rejse til en havneby og blive kutterfiskere. En kystbåd er på grund af sin lethed og ringe dybgang uegnet til bundtrawlfiskeri og derfor i sig selv en grund til at satse på snurrevod og garn. Da barren blev fjernet i Hvide Sande og kvoterne privatiseret, holdt ståltrawlerne deres indtog og det specialiserede garnfiskeri er næsten forsvundet fra Hvide Sande.

Landet over ser vi således, at det er de steder, hvor der har været naturlige eller bevidst etablerede barrierer for kutter- og trawlfiskeriets udbredelse, at fiskerne har satset på at udvikle et moderne kystfiskeri og naturskånsomt havfiskeri som et økonomisk bæredygtigt alternativ. Når disse barrierer fjernes, så undermineres denne særlige specialisering og bæredygtighed igen.

Da VK-regeringen foreslog at indføre FKA i det demersale fiskeri, var det kystfiskerne på kystlandingspladsen Thorupstrand midt i Skagerrak, der tog initiativ til at etablere Arbejdsgruppen for det Kystnære Fiskeri (AKF), hvis landsdækkende indsats for at skabe et bæredygtigt kvotesegment for kystnært og naturskånsomt

fiskeri ikke vandt tilslutning i VK-regeringen og dens støtteparti. Regeringen tog ordet ”kystfiskeri”, men plukkede det for indhold (de naturskånsomme fangstformer og kystlandingspladser) og slap af sted med at nøjes med den nuværende kystfiskerordning. At VK-regeringen og DF derpå definerede kuttere på helt op til 17 meters længde og med 80 % < 3 døgnfangstrejser som en juridisk grænse for ”kystfiskeri” var ikke baseret på begrebet, men på en interesse i at større kuttere (uanset fangstformer) kunne få gavn af en særordning.

I dag kan en kutter på 17 meter bygges som en 150 tons ståltrawler pga. stålskibsbyggeriets konstruktionsmåder. Den kan fiske overalt i de ydre farvande og er ikke en specialiseret kystbåd. På kystlandingspladserne i Skagerrak er de største kystbåde 14 meter lange, og kan vanskeligt være større, når de skal over revlerne og på land. Til gengæld må de heller ikke være meget mindre, hvis de skal være sikkerhedsmæssigt forsvarlige og praktiske til skånsomt garn- og snurrevodsfiskeri i Jammerbugtens og Skagerraks barske farvand. Derfor duer en 12 meters grænse ikke på denne kyst. 70% af fangstturene varer max. et døgn, mellem 20 og 30% varer op til 1,5 døgn, når den dyre fisk står på de yderste kystnære rev. Al fisk landes indenfor samme døgn, den er fanget og er for 95%’s vedkommende E-fisk. Det er kanonisk kystfiskeri.

Et naturskånsomt kystfiskeri af denne art lander fangsten indenfor samme døgn, den er fanget; det har ca. 75 % rejser < 1 døgn; benytter fartøjer på < 15 m, der ikke trawler.

Initiativer til sikring af kystnære fisk

Af de biologiske rapporter, der er stillet til arbejdsgruppens rådighed, fremgår, at brugen af bomtrawl og bundtrawl til demersalt fiskeri af forskerne i dag er anerkendt som værende det på alle parametre mindst skånsomme fiskeri. Det betragtes som en væsentlig grund til havbundens forandring i betydelige farvandsområder, hvor demersale og bentiske bestande ikke længere har de eksistensbetingelser, der muliggør erhvervsfiskeri. Omvendt er der farvande, som ikke belastes af trawling og som opretholder et biologisk bæredygtigt økosystem. Der er imidlertid ikke enighed om tolkningen af alle årsager til symptomerne i de farvande, hvor demersale og bentiske fiskebestande er minimeret. Det synes derfor oplagt at satse på biologiske undersøgelser, der analyserer havbundens varianter og dens habitaters tilstande og

forandringer og eventuelt forskellige sårbarhed ved bundtrawling. I hvilken udstrækning er Øresund et demonstrativt og overførbart eksempel på sammenhængen imellem havbundens habitat og fiskebestandenes eksistensbetingelser? I hvilken udstrækning har andre vilkår betydning for denne sammenhæng?

Øresund modsvares af forholdene i Jammerbugt og til dels Skagerrak, hvor mange fiskere mener, at ophøret af det hollandske bomtrawlfiskeri på sandbund og belgiske bomtrawlfiskeri på stenrev har haft den konsekvens, at rødspættebestanden nu vokser samt at rødspætternes størrelse vokser. I 80'erne drev desuden en betydelig flåde af vestkystkuttere vadfiskeri og kuttere fra Kattegat trawlede på rødspætterne i Jammerbugt, men også disse flåder er væk i dag. Der foregår derfor kun et minimalt trawlfiskeri i Jammerbugt i disse år, hvilket kan være grunden til, at bestandene af bundfisk her kommer ind til kysten i de store dele af året, dette mønster indgår i deres naturlige årscyklus. Dette træk adskiller sig fra forholdene i de fleste andre kystnære farvande. Det lokale kystfiskeri i Jammerbugt er et garn- og snurrefiskeri, det suppleres af få og små trawlere fra havnene samt en lille håndfuld snurrevodsfolkende havnekuttere på mellem 16 og 20 meter, mens de store kuttere fra havnene i øjeblikket overvejende trawler efter jomfruhummer, havtaske og torskefisk på kanten og på dybt vand ned mod Norske Rende. Dette mønster brydes i sommeren 2013 af store flyshootere, der begynder at sætte deres kraftige tyfoon-wirer ind over de kalkboble- og koralrev, som hidtil har været beskyttet imod bundtrawling af den fysiske barriere, som de høje kalktoppe og sten hidtil har udgjort. I august har man på AIS kunnet se, hvordan en stor hollandsk flyshooter har sat sine træk ind over det store kalkrev i Jammerbugt, kystfiskerne kalder "Korallerne" en uge i træk – hvilket ikke kan lade sig gøre, uden at hans kraftige tyfoon-wirer kapper de kalktoppe og sten, som der trækkes hen over. Det er en katastrofalt naturødelæggende udvikling, som bør standses straks ved at frede samtlige rev i området imod trawl og flyshooting.

Om en bevidst afvikling af trawlfiskeri i andre farvande kan medvirke til at genetablere fiskebestande, som kommer ind til kysterne, bør derfor også indgå i overvejelserne om hvilke redskabstyper, der skal indgå i et segment for bæredygtigt kystfiskeri. Det er i hvert fald ikke et nyt argument, opfundet af miljøorganisationer, at trawling skader fiskebestandenes livsgrundlag. I 1950 konkluderede en krogfisker fra Klitmøller: " ... og hvad der er allerværst er, at de ødelægger Bunden med deres svære Redskaber; saa Fiskene ikke kan trives, hvor disse Søens Plovmand har arbejdet." (Vestjysk Fiskeritidende 10.11.50)

Danmarks Fiskeriforening i arbejdsgruppen fremførte argumenter om, at der ikke kan fanges betydelige mængder demersal og bentisk fisk med snurrevod og garn er ikke korrekt og i strid med havfiskeriforeningens argumentation gennem sin egen historie. Det var først, da de danske havfiskere tabte slaget imod de udenlandske trawlerrederier, og flere danske konsumkuttere riggede om fra snurrevod til trawl, at fiskeriforeningen begyndte at forsvare det trawlfiskeri, som den hidtil havde bekæmpet som miljøskadeligt. Det kan i den forbindelse være oplysende, hvordan formanden for Vestjysk Fiskeriforening gennem mange år Claus Sørensen i 1944 skrev i en berømt artikel med titlen: *Hvad kan der gøres for at bevare en god og ydende Fiskebestand i Havene omkring Danmark?* (Vestjysk Fiskeritidende 24.1.44)

Jeg citerer kun et lille afsnit, som Claus Sørensen i den øvrige artikel grundigt begrundet med argumentation for hvilke fangstformer, der er naturskånsomme og bæredygtige, og hvilke der ikke er det: ”Engelske, tyske, hollandske og belgiske Trawlere ødelagde fuldstændig Bestanden af Fisk i Nordsøen, før den nuværende Krig, og de vil gøre det igen, hvis der ikke bliver truffet overenskomst om kun at drive fiskeri i Nordsøen med Snurrevaadet som det eneste Bundredskab, der er tilladt.” (*Kunsten af Overleve*. Nord 1997:7, p.104) Situationen i dag svarer i mange farvande til den, havfiskeriforeningen advarende forudsagde gennem mange års internationale debat om fiskeriets bæredygtighed. De i den aktuelle arbejdsgruppe fremførte argumenter må for fiskeriforeningens vedkommende hvile på den klassiske interesse i at beskytte en fangstform, man nu benytter sig af og har gjort sig afhængig af – uanset om det ville være mere optimalt at benytte en anden og på lang sigt mere bæredygtig.

I øjeblikket gives bundtrawlfiskeriet kunstigt økonomiske fortrin ved, at dieselolie til fiskeri er afgiftsfritaget og olieforbruget er den primære omkostningsbarriere for bundtrawling, pga. dette fiskeris høje brændstofforbrug. Vod- og garnfiskeriernes lille energiforbrug kommer derfor ikke dette fiskeri til gavn i konkurrencen med bundtrawling. Så længe bundtrawling vinder frem og er så udbredt som det i dag er blevet, er det ikke at forvente, at Danmarks Fiskeriforening bliver politisk i stand til aktivt at medvirke til at fjerne trawlingens kunstige fortrinsstilling.

Støtteordninger, der har til formål at begrænse fiskeriets brændstofforbrug ved at give økonomisk støtte til mere energieffektivt maskineri giver alt andet lige også størst fordel til trawling, og jo større trawlere desto større fordele får de.

Af hensyn til fiskebestandene kan man derfor med fordel fjerne disse former for fortrinsstilling af det mest energitunge og mindst naturskånsomme fiskeri. Sorry.

Initiativer til sikring af kvoter til kystfiskeri

Den nuværende kystfiskerordning kom ikke til at danne det segment, som tilsvarende ordninger i f.eks. Norge har skabt, og som var nødvendigt, hvis man skulle have sikret kystfiskeriet imod, at dets kvoter kunne opkøbes af de store kutterejere. Et segment indebærer, at kvoten ikke kan flyttes til et andet segment. Den nuværende kystfiskerordning blev lanceret med det motto, at ”de små kan købe de store, men de store kan ikke købe de små”. Det lød lovende. Hensigten blev imidlertid undermineret i selve ordningens design ved, at kystkvoterne kunne tages ud af ordningen med 3 års mellemrum og de store redere derfor i realiteten fik mulighed for frit at opkøbe kystfiskernes kvoter, hvilket også er sket i stor stil og fortsat finder sted. Der blev derfor ikke skabt et marked for kystkvoter baseret på en prisdannelse indenfor kystfiskeriet. Mottoet blev vendt til sin modsætning, de store køber de små, mens de små ikke kan købe af de store.

Det skyldes ikke fiskeriets relative rentabilitet, men at de store og velkonsoliderede selskaber har meget store fordele på finansmarkederne (*European Fisheries at a Tipping Point*, Murcia Universidad 2012). Derfor er dette hul i kystfiskerordningen den direkte og vigtigste årsag til, at de unge kun yderst sjældent har mulighed for at etablere sig i kystfiskeriet, mens de rederier, der køber op, er selskaber, der har finansielle fordele. Der er således større rederier som kan låne til 1.9 % ved at have særdeles velhavende medejere med stor sikkerhedsstillelse overfor bankerne, mens en rente på mindst 5-7 % er mulig for en normalt velkonsolideret fisker. Det betyder, at ingen ung kystfisker kan konkurrere på kvotemarkedet med de finansielt stærke selskaber. Derfor overtager disse stille og roligt kvoterne.

Finansmarkedet har således direkte indflydelse på kvotemarkedet, og denne indflydelse forstærkes af et særdeles liberalt kvotelejemarked i og udenfor puljerne, hvor det er muligt at udleje sine kvoter til fartøjer, som mangler kvoter. Det betyder, at investorer kan finansiere deres kvoteopkøb ved udlejning. Som dokumenteret i ph.d.-afhandlingen *Captains of Finance* (Kbh.Universitet 2013) forstærkes mulighederne for at trække en ekstraprofit ud af fiskeriet ved lejemarkedets sammenhæng med fiskemarkedet, hvor prissvingninger forplanter sig til

lejemarkedets og kvotemarkedets prisdannelse og giver gunstige mulighedsbetingelser for, at kapitalstærke spillere kan købe op, når salgspriserne på kvoter er lave, og sælge i perioder, hvor kvoterne når deres "top-value". Denne intime sammenhæng imellem de fire forbundne markeder gør, at det ikke (som konventionel økonomisk tænkning forventer) er det samfundsmæssigt mest optimale fiskeri, der samler kvoterne, men de aktører, der har ressourcerne til at spille på fiskeriernes uensartede og derfor spekulationsegne konjunkturudsving.

Det er nødvendigt at skærme kystfiskeriet imod denne mekanisme, hvis man vil forhindre, at kvoterne fortsat forsvinder ud af kystfiskeriet. Dette er f.eks. hensigten med den norske segmentering, selvom også denne i praksis har svært ved at forhindre den finansielle trafik.

En almindelig profitdreven kvoteudlejer vil sørge for at tilegne sig ressourcerne og ethvert ekstra overskud, det i løbet af et år viser sig muligt at høste, ved at maximere sin udlejningspris. Derved fratages kvotelejereren (der typisk er kommet til efter kvoternes initiale uddeling) muligheden for at skabe sig en opsparing, der gør det muligt at konsolidere sig og investere i egne kvoter. Det er konsekvensen af privat ejede kvoter. Hvis en tilsvarende kvote derimod ejes og udlejes af en fond, hvis formål *ikke* er afkast, men f.eks. at sikre kvoter til naturskånsomt og/eller kystnært fiskeri, så vil det være muligt at sætte en udlejningspris, som gør det muligt for unge fiskere at starte fiskeri, spare op og konsolidere sig i fiskeriet. En sådan fond kan være statsejet, selskabsejet eller en erhvervsdrivende forening. Fondens formålparagraf kan indrettes til at sikre kvoter til det ønskede fiskeri. Den kan være almennyttig i stedet for profitdreven, hvis dens vedtægter og driftsmidler tillader det.

Vi har i Danmark erfaringer med én sådan anpartsejet kvotefond, der qua sine vedtægter fungerer som en andelsorganiseret erhvervsdrivende forening, hvis medlemmer er kystfiskere. Den har det almennyttige formål at sikre et lokalt kystsamfund kvoter til bæredygtigt kystfiskeri. Samtidig har vi erfaringer med en statslig kvotefond, hvis formål er at sikre kvoter til fiskere, der ikke selv har tilstrækkelige fangstrettigheder. Det er det såkaldte rationsfiskeri, der stiller rationerede kvoter til rådighed for alle fartøjsejere, der i et farvand har opfisket deres egne kvoter på rødspætter. Denne fond er grundlagt på de såkaldt uudnyttede mængder i de pågældende farvande, der stod til Danmarks rådighed, da Ny Regulering blev indført. Endelig har vi erfaringer med kvoteejende aktieselskaber i puljerne, der har til formål at sikre aktieejerne kvoterettigheder og (da de er

aktieselskaber) at sikre investorerne udbyttet af kvoternes potentielle værditilvækst ved rettidige køb og salg af aktierne.

Når formålet er at sikre kvoter til naturskånsomt kystfiskeri er den statsejede og den lokalsamfundsejede form de to relevante varianter at arbejde med. Ved bevidst udformning af deres almennyttige formål kan de udvikles, så de sammen kan fremme et fælles formål. Det kan udmærket være at sikre kvoter til naturskånsomt kystfiskeri:

1. Den statsejede variant kan styres politisk, dvs. dens formål kan indrettes efter en vedtagen prioritering, og dens midler kan øges ved f.eks. at blive forsynet med ressourcer fra afgifter på den almindelige handel med kvoter, fra ikke privatiserede danske fiskerettigheder, fra kvoter der hidtil har dækket forventet udsnid, fra udlejning af sine kvoter, fra lån (i f.eks. pensionsfonde mv.) og udstedelse af obligationer med statslig sikkerhedsstillelse, etc. Alle disse midler kan bruges til opkøb og akkumulation af kvoter til kvotefonden med henblik på at fremme dens specifikke formål. En sådan fond kan have en bestemt prispolitik, som gør det muligt for unge fiskere at leje kystkvoter til en pris der gør det muligt ved fiskeri også selv at skabe opsparing til at etablere sig som selvstændig i et segment for naturskånsomt kystfiskeri. Den kan også have til formål at øge sin kvoteportefølge med henblik på at øge segmentets samlede kvotemængde. I så fald sættes lejepriserne ikke væsentligt lavere end i puljerne, men giver et overskud, som kan investeres i yderligere kvotekøb til fonden og forbeholdes kystsegmentet.
2. Den i et lokalsamfund fællesejede kvotefond kan styres af de lokale fiskere i fællesskab, således at de kollektivt tager ansvar for, at kvotens forvaltning og fordeling tager højde for de særlige lokale forhold. Thorupstrand Kystfiskerlaug er et erfaringsrigt eksempel på dette. Lauget har til formål at sikre kvoter til bæredygtigt kystfiskeri fra Thorupstrand. Dets medlemmer hæfter med deres indskud for laugets lån til køb af de fælles kvoter, som lejes ud til medlemmerne. Lejen fastsættes af laugets behov for at kunne betale renter og afdrag på sine lån til kvotekøb. Alle der driver naturskånsomt kystfiskeri fra Thorupstrand kan blive medlem af lauget og får dermed lige ret og pligt til at leje og bruge af laugets kvoter. Der er ikke en eksklusiv kreds af ældre ejere, som tjener på, at de unge kommer ind i lauget, da det er lauget der ejer kvoterne, da man selv skal deltage i fangsten af de kvoter, man lejer, og da

lejen er ens for alle. Eksemplet har vist, at denne løsning kan bane vej for, at unge kan starte fiskeri og videreføre kystfiskeriet, samt at de lokalt tager ansvar for kvotefondens forvaltning til gavn for det stedlige kystfiskeri og for den lokale rekruttering til kystfiskeriet (*The Need for Common Goods for Coastal Communities*, Han Herred Havbåde 2011).

De forskellige fordele ved de to modeller kan supplere hinanden ved, at en statslig kvotefond uddelegerer/udlejer dele af sin kvoteportefølge i et farvand til det eller de lokale kvotelaug, som fiskerne har mulighed for at oprette og forvalte med det formål at sikre kvoter til bæredygtigt kystfiskeri. Derved kan den statslige mulighed for at skaffe og skabe midler til kvotekøb (i et marked hvor kapitalstærke investorer ellers står for stærkt til at kystfiskerne kan være med) kombineres med de lokale kvotelaugs evne til at give fiskerne mulighed for at tage ejerskab til kystfiskeriets forvaltning og rekruttering på bæredygtige måder, der tager højde for de særlige lokale forhold.

Initiativer til sikring af bæredygtige kystfiskersamfund

Med kombinationen af en overordnet statslig kvotefond og dennes distribution af kvoter til lokale kvotefonde, der lever op til den statslige fonds vedtægtskrav, er der taget et væsentligt skridt til sikring af en kystfiskerordning, der kan designes, så den optimerer de betingelser, der på stærkt varierende måde er vigtige at tage højde for i de vidt forskellige arter af kystsamfund, vi har i både de ydre og de indre farvande.

En væsentlig baggrund for de uløste konflikter i det hidtidige kystfiskerudvalg er kontrasterne imellem de lokaliteter, hvor nogle få enkeltmandsfartøjer driver kystnært fiskeri og de lokaliteter, hvor et helt kystsamfund er baseret på et partsfiskeri, der strukturerer en flåde af kystbåde, hver med flere mands besætning og løbende rekruttering af unge familier til partsfiskeriet. Værst kom denne modsætning til udtryk, da et flertal af kystfiskerudvalgets medlemmer (fra den førstnævnte slags lokaliteter) vedtog, at partsfiskerne ikke længere skulle have stemmeret til valg til kystfiskerudvalget og de største kystfiskersamfund i Danmark derved mistede sin repræsentation i udvalget, der hidtil havde været en partsfisker. Men de fleste efterfølgende uoverensstemmelser hidrører også fra disse bagvedliggende kontraster.

Derfor er det vigtigt, at et fremtidigt kystfiskersegments kvotefond indrettes, så den på det lokale niveau kan tage højde for de stedlige forhold.

I Thorupstrands tilfælde drives hver båd typisk af 3 partsfiskere, hvorved henholdsvis båden, redskaberne og hver mand får 20% af indkomsten. Det fordrer, at hver familie

har fangstrettigheder, således at bådejerne ikke blot betragter den øvrige besætning som ansatte uden krav på del i det, selve kvoten kaster af sig. Derfor deltager samtlige partsfiskere (uanset om de har andel i en båd eller ej) ligeligt i Thorupstrand Kystfiskerlaug, hvori de hæfter en for alle som alle for en efter traditionelt andelsprincip for renter og afdrag på de lån, laugget har taget til køb af fællesskabets kvotefond. I laugget har hvert medlem en stemme og lige brugsretspligt til laugets kvoter. På årlige uddelingsmøder fordeles kvoterne efter ønske, således at de der ikke har brug for ”fuldt skod” (dvs. hele sin andel af kvoten) lader de andre deles om resten af den part, de har ret til. Man betaler i årets løb for den kvotemængde, man har ønsket og fået tildelt det år. Hver fisker bidrager derfor som laugsmedlem med kvote på den kystbåd, hvor han er besætningsmedlem, og modtager sin part af bådens fiskeri.

En ung mand bliver således et attraktivt besætningsmedlem at få ombord ved at blive medlem af kvotelaugget, og han får kreditværdighed i den lokale sparekasse ved at have fangstrettigheder i laugget, når han vil låne til køb af egen kystbåd. Det er til uvurderlig gavn for rekrutteringen af unge fiskere, at de har mulighed for at tage initiativ til at blive laugsmedlem og tage medansvar for kystsamfundets fælles kvotefond. At dette ikke finder sted i de fleste kystsamfund efter Ny Regulerings indførelse er en væsentlig forklaring på den manglende tilgang af unge familier.

Hvor denne partsfiskerkultur ikke længere eksisterer, vil bådejeren (som med Ny Regulering fik bådkvoten forærende) før udbetaling af løn til sine ”ansatte” kunne vælge at fratække et beløb til sig selv svarende til det, det ville koste at leje kvoten. Og den øvrige besætning vil få en procentdel af den resterende indtjening, men ikke længere være ”fiskere” i FKA-systemets forstand. Derfor forestiller medlemmer af kystfiskerudvalget fra lokaliteter af denne art sig heller ikke, at besætningsmedlemmer skal have tildelt andele af den statsligt ejede kystfiskerfond.

I ministeriet er Kystfiskerlaugets partsfiskerprincip derimod anerkendt ved, at laugets fælles kvotefond betragtes som samtlige medejende partsfiskeres fælles kvote, således at de alle er anerkendt som medlemmer af kystfiskerordningen, uanset at de (forhåbentlig kun midlertidigt) af udvalget er frataget deres stemmeret til sammensætningen af udvalget selv.

I lyset af disse kontraster er det en nødvendig nøgle til implementering af generelle standarder for naturskånsomt kystfiskeri, at fiskerne lokalt får mulighed for at indrette sig på måder, der svarer til den lokale organisationskultur og de stedlige naturgeografiske og biologiske mulighedsbetingelser for fiskeriets udøvelse.

De hidtidige erfaringer viser yderligere, at de rene kystfiskersamfund er stærkt afhængige af hele værdikæden fra fangst til forbruger. De er især afhængige af, at væsentlige dele af værditilvæksten kan finde sted i kystsamfundet selv og så tæt på fiskeriet selv, at der skabes tilstrækkelig værdi til, at lokalsamfundet kan holde på sine kvoter og rekruttere unge fiskere til erhvervet. Her er to forhold afgørende: Det ene er evnen til at foretage de tilstrækkelige strukturrationaliseringer i kystens landingsanlæg, der er nødvendige for en konkurrencedygtig effektivitet samlet set. Det andet er evnen til at organisere en afsætning, der får kystfisken frem til forbrugeren som en højværdivar, hvis prismarginaler kommer de fiskere til gode, som satser på dagfanget højkvalitet og skånsomt fiskeri frem for volumenproduktion. Begge evner er afhængige af fiskeriets lokale organisationskultur, som blev omtalt ovenfor. Og afhængige af støttemuligheder i den kommende fiskerifond.

Hvis vi vender tilbage til Jammerbugt i Skagerrak, så er kystfiskeriet i Thy og Vendsyssel flyttet til henholdsvis Hanstholm og Hirtshals, mens kystfiskeriet fra de tre hidtidige landingspladser i Han Herred gennem de sidste årtier er blevet koncentreret i Thorupstrand med de deraf følgende muligheder for at kvotelaug, fiskeriforeningen og bådebyggeriet går sammen om at udvikle et rationelt landingsanlæg midt i farvandet, der kan leve op til fremtidens standarder, kommunikation og afsætningsformer, som resultat. På basis af denne strukturrationalisering og partsfiskeriets organisationskultur kan der satses på at udvikle nye salgskanaler, som muliggør fiskernes egen markedsføring af skånsomt fanget kystfisk direkte til storbyforbrugere med det formål at skabe opsparing til fremtidens nødvendige investeringer i nyt udhalingspil og ophalingsmaskineri mv. Kommende investeringer, der kan forudses nødvendige for at skabe fremtidens rationelle kystlandingsplads. Her er det afgørende om den lokale kvotefond, fiskeriforening og f.eks. værftet kan samarbejde, så værditilvæksten kommer kystsamfundet til gode og dets satsning på skånsomt højværdifiskeri får succes. Det forekommer at være en forudsætning for, at det stedlige kystfiskeri bliver i stand til at overleve og sikre sig eksistensberettigelse set i ministeriets helhedsperspektiv.

Der er således en nøje (men på kysterne forskellig) sammenhæng imellem, hvordan man griber satsningen på at sikre de lokale fiskebestande an, måden hvorpå den lokale kvotefond organiseres og måderne hvorpå afsætningen gribes an. Disse sammenhænge er afgørende at optimere på fleksibel vis i de kommende tiltag for et naturskånsomt kystfiskeri.